

Milica Mičić Dimovska

POLJA I VREME

Retko je koji časopis imao tako neobičnu sudbinu da, tokom svog postojanja, bude na različitim pozicijama, u jednom vremenu radikalno avangardan, a u drugom na ivici konzervativnosti. Za svojih pola veka, "Polja" su, mnogo više od drugih, takođe eminentnih časopisa u našoj sredini (sredini čiji su se okviri delovanja menjali) bila otvorena za različite umetničke akcije, od veoma angažovanih pokreta, koji su podrazumevali grupe umetnika istog ili sličnog stvaralačkog manifesta, do individualističkih akcija autora koji se nisu mogli, bez ostatka, smestiti u okvire nekog književnog pravca ili poetike. I jedna i druga mogućnost imale su svoje prednosti i svoja ograničenja, neizbežna i u isto vreme podsticajna.

Da li se za ovo naše vreme, poslednje godine XX i početne XXI veka, može reći da je vreme individualnih akcija, vreme gašenja zajedničkih projekata, vreme bez novih "izama", osim ako eklektizam ne proglasimo "izmom" poslednjih godina prohujalog veka i prvih godina novog veka.

Danas, na primer, nisu moguća "Polja" iz februara 1972. godine, "Polja" koja su bila posvećena jednoj akciji, jednom pokretu u svetskoj umetnosti, odnosno konceptualnoj umetnosti, i koja su kao takva, nalik na manifest, postala nezaobilazna građa za svakog onog ko se u potonjim vremenima bude bavio konceptualanom umetnošću u svetskim i jugoslovenskim okvirima.

Kao što nisu moguća ni onakva "Polja" s kraja osamdesetih godina, na čijim stranicama su se smenjivali teorijski tekstovi jednog Deride, temat o Danilu Kišu kao prevodiocu, i podlistak DKV o tekućim događajima, koji je "Poljima" davao i notu esnafske aktuelnosti, tako, možda, nisu više moguća ni "Polja" koja bi uređivala neka redakcija, tim ljudi, sličnih ili različitih književnih provinijencija. Možda je došlo vreme baš ovakvih "Polja", ili nekog drugog časopisa s nekim drugim nazivom, u kojima će još neko poželeti da preuzme taj model uređivanja, neko ko voli da se oslanja samo na sebe, koji sam sve osmišljava, od rubrika do izbora autora.

Da li je moguće uređivati jedan časopis sam, kao autor i arbitar, bez pomoći sebi sličnih? Na primeru "Polja" Laslo Blašković potvrđuje da je to moguće, da je rizično i teško sve preuzeti na sebe, ali da u tome ima nečeg poštenog i doslednog. Odgovornost je veća, stvaralački izazov riskantniji, način komunikacije sa piscima direktan, ličan. Možda i društvene prilike pogoduju ovakvom načinu uređivanja. Sam odgovoran za sve, prednost i rizici takvog načina uređivanja, to bi mogla biti pitanja za nova "Polja", kao i za neke druge nove ili obnovljene stare časopise još uvek zvučnih i dragih naziva.

OTISCI STVARI NA ZIDOVIMA, SENKE...

Otisci stvari na zidovima, senke upijene u njih, tamna pravougaona polja različitih dimenzija, u koje, kao u nekoj igri prepoznavanja formi, treba smestiti delove nameštaja s odgovarajućim konturama, kredenac, komodu, garderobni ormar, vitrinu, da, i kućicu sata s onim reckavim tornjićem kao da je u pitanju nekakav zamak za lutke, ili, možda kavez, čija je staklena vrata otvarao moj otac, s vremena na vreme, da bi podesio klatno i tegove... Prozori bez zavesa s pogledom na ulicu, na mrka, rožnata stabla drveća i njihove krošnje pune listova koji zaklanjaju zgradu s druge strane ulice, zgradu u izgradnji, njene donje spratove, već ozidane, dok su gornji i dalje samo vazduh u rešetkama gvozdених šipova čiji kraj ne mogu da dosegнем pogledom a da me ne zaboli vrat, tako da spuštam pogled nazad u pustoš sobe, na otvore u zidovima gde su do pre neki dan stajala vrata, moj muž ih je sva skinuo, "ta stara drvenarija ima dobru prođu na tržištu", mogu da ga čujem kako se hvališe. Jedan otvor vodi u drugu sobu, drugi u hodnik na čijem kraju je takođe otvor, ali pun svetla, s isečkom nekog prostora, možda spavaće sobe, ispražnjene, ili s nekim zaostalim delom nameštaja, nevažnim, određenim za bacanje, prodaju budzašto, svetlost u tom prostoru je sasvim izlišna, u stvari ona je tu samo zbog sebe, svoje potrebe da ispuni svaki pedalj prostora bez obzira koliko je on unakažen. Gotovo da ga tada ispunjava s više revnosti, radosti, uživanja u slobodi širenja...

Da, osećam se kao u pustinji, s tih nekoliko stvari oko sebe (kaučom, invalidskim kolicima, štakama i torbom za veš), kao napuštena od nekog plemena koje se odselilo u krajeve pogodnije za život, ostavljajući iza sebe ono što im više ne može ničemu poslužiti već biti samo na teretu, svejedno da li su u pitanju stvari ili ljudska bića.

Zamišljam kako me bager sravnjuje sa zemljom, zatrpava u nju zajedno sa zidovima, podovima, obrušenim tavanskim gredama i krovnom konstrukcijom, doduše, bez crepova (pre neki dan su skinuti i prodati). Priželjkujem takav ishod, smatram ga skoro neizbežnim. I pravednim, što da ne?

Pri kraju smo seljenja. Moja majka, moj muž i moj sin su već u tom novom stanu, sređuju ga polako, meraklijski. "Ti ćeš doći na gotovo", majka se hvališe, tonom kao da mi zamera, kao da sam privilegovana time što sedim ovde i čekam da oni sve urade sami. Ima nekoliko dana kako spavaju u tom stanu iako je u njemu privremen raspored, jer, iz prodavnice još nije dopremljen nov nameštaj. Novo, novo, ta reč ne silazi s majčinih usana. Ona uživa u toj reči.

Često zurim u plafon. Tragovi prokišnjavanja na njemu služe mi za igru asocijacija, uglavnom mračnih. Iz svojih udubljenja u zidu, kao iz gnezda, vise plastične utičnice. S njihovih majušnih lica zure molećivo rupice očiju... Zure u mene, ali ja ne mogu da im uslišim molbu i vratim ih u njihova ležišta.

Da, ovo je sad dom po mojoj meri. Napušteni dom. Kad bih mogla da ostanem u njemu zauvek!

* * *

Ne mogu da zamislim sebe u novom stanu. Znam da mu ne pripadam, kao što i oni to znaju. Moj sin, moja mama i moj muž. Čujem njihove razdragane, vesele glasove, teram svoja invalidska kolica na trem, iako bih mogla ovih nekoliko koraka preći na štakama. Ali, ja mrzim štake, one zahtevaju napor. Moje telo više ne podnosi napor. Ne želi ga. Napor traži veru u uspeh, to ga pokreće.

Evo ih, približavaju se ulicom. Vraćaju se. Išli su peške do stana u toj novoj zgradi, desetospratnici, dve ulice dalje od ove uklete kuće, kuće Tomanovića. Stan je na trećem spratu, "ali ne treba da brineš zbog toga, postoje dva lifta. Jedan će uvek raditi", moj muž kaže, tonom moje majke, na isti način se sada ophode prema meni, s puno obzira, ipak su izvukli jednu sobu više na račun moje invalidnosti i lokal u prizemlju u kojem ću ja, kažu mi s iskrenim oduševljenjem, moći da otvorim svoju fotokopirnicu. Vrlo su zadovoljni ishodom događaja.

Neko ih zaustavlja ispred kapije. Glasovi, raspoloženi, govor i smeh. Na tremu je prijatno popodne. Sunce ga obasjava iskosa, senke se dodiruju ili ulaze jedna u drugu, a mesta svetlosti imaju različite oblike čiji osenčeni rubovi ponekad trepere. Kako su lepe ove stare ploče od ružičastog kamena kojima je trem popločan. Skakutala sam nekada po njima igrajući se školice. Sama sa sobom, bez ispadanja. Na rasušenoj prozorskoj dasci ugledah sinovljevog transformersa. Zaboravio ga je, pomislih. Zar to nije dobro? "Gle, zaboravio si svog transformersa", kad doče, reći ću mu šaljivim tonom, tonom koji podrazumeva pohvalu, da je sad veliki dečak, da je odrastao.

Čujem ga kako trči kroz dvorište, preskače stepenike dok se penje na trem i prilazi mi veseo. "Imaću svoju sobu", kaže mi, hvalisavo. "Dobro je što ćeš imati svoju sobu. Ti si sad već veliki dečak", odgovaram mu, kao da mu se ulagujem. Figurica transformersa mi je u šaci. Nema potrebe da je pokazujem sinu. Da ga samo provociram.

* * *

S dvorišne strane naše kuće vidi se bulevar. Visoke su njegove zgrade. Mi smo u podnožju, kao ostrvce otpada koje će uskoro biti uklonjeno. Skrećem pogled s množine tih prozora, zanemarujem njihovo mnogooko prisustvo, tu stalnu prismotru. Ne primećujem više ni buku saobraćaja. Novi drvoredi su posađeni između parkirališta. S vremena na vreme neki obesni mladići idu od drveta do drveta i pištoljem prikucavaju za stabla razne objave. Kako samo bez milosti prislanjaju cev pištolja na stablo, pritiskaju obarač i prikucavaju te objave ne misleći da pri tom pričinjavaju bol drvetu. Na jednoj je slika mace ispod koje piše, mogu da pročitam odavde (s ivice trema, nad provalijom područja): "Vaši ljubimci zaslužuju najbolje, butik 'Nojeva barka', Puškinova 25". Zar je nisam spustila na hrpu lišća, moju jadnu macu, da ugine sama, daleko od mene? Ne volim scene patnji. Iz sebičnih razloga, iako mi suze naviru i grlo steže.

Gle, nekakav golub se šćućurio u račvi između dve grane! Bolestan golub, ili možda mrtav, od stajanja raspadnut, kašast, sivosmeđ... Na trenutak mi se učinilo da se pomerio, našušurio krila, oživeo, ali onda primetih slične oblike šćućurene i na drugim granama, i prepoznah u njima stare listove, pokisle, kojima je vlaga ublažila okorolest, listove velike kao šake, ogromne mrtve šake, u raspadanju.

Krošnja je to naspram prostora koji je nekada bio ograđen zidovima, u kojem je nekada bila očeva soba, u kojoj sam sedela kraj oćevog kreveta, njegove samrtne postelje. Fantomska mesta, gusta od sećanja. "Samo gubiš vreme sa mnom", rekao mi je jednom, iznenada otvorivši oči, mislila sam da spava, ali on se samo pravio da spava. To me je uvredilo, za trenutak, a onda sam pomislila kako je to i bila očeva namera, da me tim povređivanjem odgurne od sebe, spase od sebe...Nije mogao da pretpostavi, ili je možda naslućivao, da ja spasavam sebe svojom revnošću u brizi za njega.

Na primer, scena u kojoj ustajem sa stolice kraj oćevog kreveta, kao navijena lutka se dižem, ne mogu da izdržim njegovo ćutanje, njegove sklopljene oči, da, zapamtila sam to, i uzimam sa njegove nahtkasne asepsol-aerosol u boćici. Napipavam mehanizam za rasprskavanje, i spremam se da ga pritisnem, ali otac me uzima za ruku i kaŹe "Nije potrebno". Njegov pogled je pun razumevanja, pun bolnog razumevanja za mene. "Isprićaću ti jednu priću, priću o vodovodnim cevima u zidu", saopštava mi poverljivo.

"Mi smo nesvesni njihovog postojanja. Skriven, iza zida postoji jedan paralelni trakt cevi za hladnu i toplu vodu. Zarobljene u njima, svaka za sebe, miruju hladna i topla voda, kao antipodi, da bi tek kroz slavinu stekle slobodu i šiknule pune nade, ponekad zajedno, veselo, bućno, sve dok se ne bi, uprljane, našle u jednoj širokoj, kanalizacionoj cevi koja bi ih je odvodila sve do izvoda, ogromnog izbacivaća, kroz koji su dospevaju nazad u reku otićući s njom ka nekoj drugoj klopci." Dok prića, otac je sav u nekom nadahnuću, zgroŹen i zlurad u isto vreme. "Da, samo jedan okretaj ventila je dovoljan da ukine iluziju vode u cevima, iluziju o sopstvenosti puta, individualnosti proticanja, samostalnosti..."

Sećam se da sam stavila znak jednakosti između oca i cevi s ćistom, hladnom vodom. Uprljanu vodu koja otiće niz slivnik dovodila sam u vezu s mojom majkom. Jer, moja majka nije drŹala do ćistoće. Svojom nećistoćom izazivala je oca. Prljave krpe, smrdljive, prljave krpe, natopljene njenom menstrualnom krvlju, osećale su se u našem kupatilu.

* * *

Ćesto sanjam jedan predeo, dolinu obraslu travom na kojoj su poredane kosti, vrlo ćiste, i vrlo bele kosti, kao za kakvu igru, igru školice, između kojih treba skakutati pazeći da ih ne dodirneš i ne pomeriš...